Nr. 2. W Tarnowie, w marcu 1914. Rok I.

WODNIK

Pismo informacyjne w sprawach wód mineralnych i soli leczniczych.

Wychodzi kilka razy w roku.

Prenumerata bezpłatna.

Redakcya i administracya w Tarnowie ul. Bema No 338. Telefon No 37

Jaką wartość mają sztuczne wody?

Prof. Dr. Winkler, naczelny lekarz zakładowy w Nenndorf, na rocznem zgromadzeniu powsz. Związku zdrojowisk w Niemczech w wrześniu r. 1913. odbytem, w znakomitym referacie swym wykazywał, że niesłusznie nisko oceniają wartość naturalnych żródeł mineralnych ubogich w składniki chemiczne, wykazywał, że działanie żródeł mineralnych na organizm ludzki bynajmniej niezawisło od ilości zawartych w nich soli mineralnych i że bardzo często ich skuteczność bywa większa od wód bogatych w składniki stałe.

Referent przypominał, że zwyczajne gorące żródła (Akratothermen) przewodzą 1—12 razy lepiej prąd elektryczny aniżeli zwykła studzienna woda, wskazywał na fakt wysokiej radioaktywności tych term, na ich bogactwo w azot i gazy szlachetne, w szczególności w helium, na niską zawartość ale za to rzadkich minerałów i na znajdujący się w nich rozpuszczony kwas krzemowy tak skuteczny pod względem leczniczym, zwrócił uwagę na to, że w nich sposób łączenia się minerałów jest zupełnie odmienny aniżeli w wodzie studziennej. Co do bardzo wielu innych żródeł mineralnych, naprowadzonych w „Deutscher Bäderbuch“ a których tu nie naprowadzamy, ponieważ u nas wcale nie są znane i nie chcemy robić im

u nas reklamy, to one są ubogie w składniki chemiczne ale za to bogate w sod jodowy, lub kwas krzemowy lub w sod siarkowy i t. d. a którym głównie zawdzięczają swoją szczególniejszą skuteczność leczniczą i że dla tego błędem jest oceniać wartość wód na ogół wedle ilości zawartych w nich stałych składników i uznawać je na takiej podstawie za lecznicze; nawet w takich przypadkach gdzie chemiczny ustrój źródła uczynił je podobnem do zwykłej wody studziennej, okazywały się bardzo znaczne różnice pod względem działalności fizyologicznej i klinicznej; w pewnym wypadku ciekawem niezwykle było działanie diuretyczne dotyczących wód. Nie doceniany często wartości źródeł mineralnych tylko dlatego, że bierzemy na uwagę wyłącznie czynniki chemiczne bez uwzględnienia czynników dynamicznych, wychodzących na jaw przy badaniach fizyologicznych i klinicznych.

Te wyrody cenionego bardzo w Niemczech balneologa wykazują pośrednio jak błędne panują jeszcze zdania o wartości leczniczej **sztucznych** wód, fabrykowanych z zwykłej, często zanieczyszczonej wody studziennej lub wodociągowej mieszanej z wrzuconemi do nich chemikaliami, jakdyby ręka robotnika fabrycznego mogła nadawać studziennej wodzie te właściwości, które nabierają naturalne źródła mineralne w tajnem laboratoryum matki natury.

Czemu u nas drożej?

Hasło uprzemysłowienia kraju rozbrzmiewa od Białej do Zbrucza, bo jedynie drogą uprzemysłowienia podniesiemy jego dobrobyt. Do celu tego dojdziemy współdziałaniem wszystkich czynników a do tych czynników należy, w pierwszym rzędzie sam wytwórca, sam fabrykant. On też w pierwszym rzędzie powołany jest do ponoszenia pewnych ofiar, bo też on w pierwszym rzędzie odczuwa i odczuje korzyści płynące z urzeczywistnienia powyższego hasła. Można jednak często zauważyć, że producenci nie są bynajmniej skłonni choćby do drobnych ofiar, ale tylko od nas ich żądają z tytułu naszego obowiązku patryotycznego i tylko oni jedni z tej ofiarności naszej korzystają.

To jest błąd, który wytknąć musimy. Z chwilą, gdy producent nie poczuwa się do ofiarności, chociaż o

jego osobistą, prywatną kieszeń chodzi, z tą chwilą utracił on prawo apelowania do naszego patryotyzmu, do naszej ofiarności, bo każdy z nas ma przecież równe jemu prawo pamiętania o sobie. Nie leży to bynajmniej w interesie kraju, aby jego mieszkańcy przepłacali krajowe wyroby i uszczuplali w ten sposób jeszcze bardziej swoje drobne zasoby, potrzebne na inne konieczne a liczne wydatki.

Przykład na polu przemysłu leczniczego to lepiej objaśni. W kraju wyrabia fabryka „Tlen“ kąpiele, kwasu węglowego a na Węgrzech również je wyrabiają pod marką „Rupertus“. Jedna kąpiel fabryki „Tlen“ kosztuje 2 K. 40 h. zaś kąpiel „Rupertus“, która dobrocią swoją wyrugowała z Węgier wszelkie inne marki, kosztuje tylko 1 K 80 h. czyli jest o 60 h. (słownie: sześćdziesiąt halerzy) tańszą na jednej kąpieli! Przyjmując kuracyę o 20 kąpielach, to używający wyrobu „Rupertus“ zaoszczędza 12 K. W domu używa kuracyi najczęściej ktoś, kogo nie stać na podróż do Nauheim i t. p. i musi się liczyć z swoją kieszenią. Czy leży to może w interesie kraju, aby czy to urzędnik, czy średni niezamożny kupiec, rzemieślnik lub każdy inny wypróżniał sobie kieszenie na rzecz lwowskiego fabrykanta? Czy to patryotyzm tego wymaga, aby bogaty fabrykant bogacił się kosztem chudopachołków a sam jeździł do Nauheimów za grosz, który chory biedak odjął od ust sobie i swym dzieciom? Przeciwnie, interes kraju wymaga od każdego z osobna oszczędności, gdyż większość tylko drogą oszczędności może podnieść swój dobrobyt a tem samem dobrobyt ogółu, dobrobyt kraju. Francya dlatego jest bogatą i wierzycielką świata całego, bo rodzimy jej przemysł uwzględnia także krajowych konsumentów a ci umożliwione im oszczędności tesaurują w kraju dla siebie. Fabrykanci nasi i przemysłowcy powinni to i u nas umożliwić, ale nie stawianiem wygórowanych, nieuzasadnionych cen, nie przez wyzysk sytuacyi, ale przez przystosowanie cen do rzeczywistych samokosztów przy uwzględnieniu umiarkowanego zysku dla siebie.

W całym świecie tak bywa, że kto cenami tańszy, ten zdobywa rynek zbytu i ruguje droższych; droższy mający tem samem słabsze warunki żywotności, musi i powinien ustąpić a to zaś leży w interesie ogółu konsumentów, w interesie społeczeństwa; my zaś, którzy chcemy działać w duchu hasła uprzemysłowienia kraju, chętnie zrezygnujemy z tej korzyści, jaką daje **tańsza** wytwórczość, cena konkurencyjna i będziemy popierali krajowy wyrób, chociaż nie będzie tańszy, to będzie naszą ofiarnością na rzecz przemysłu krajowego, na rzecz fabrykantów naszych. Ale ponad to fabrykanci nasi od nas niczego żądać nie powinni, przepłacać na rzecz ich prywatnej kieszeni nie możemy bo mamy także obowiązki wobec nas samych i w obec swych rodzin; my ni sobie ni dzieciom naszym chleba uszczuplić nie możemy i niepowinniśmy, chociażby na rzecz krajowych fabrykantów; kraj, to nie tylko fabrykanci, ale także konsumenci a powiedzieć możemy, że ci, ogół konsumentów, nawet w pierwszym rzędzie. Jeśli fabrykanci wobec nas do żadnych choćby drobnych ofiar się nie poczuwają t. j. do ofiary **równych** cen, to i my wedle zasady wzajemności nie możemy się poczuwać do obowiązku zapychania ich bezdennych kieszeni.

Musimy sobie przecież powiedzieć, że jeśli n. p. cena K 1·80 kąpieli „Rupertus" pokrywa samokoszt fabryczny, i także zysk nie mały fabrykanta i pośredniczących kupców i t. d., to z pewnością w takiej cenie znalazłaby już zysk znaczny fabryczny także i fabryka „Tlen"; więc czemużże pobiera nadzwyczajny jeszcze haracz we wysokości dalszych 60 hal? Z pewnością nie odważyłaby się na taki wyzysk kraju, gdyby nie to, że wie, iż apelując pięknemi hasłami do patryotyzmu lekarzy, nieświadomych prawdziwego stanu rzeczy, potrafili ich użyć jako ślepego narzędzia dla swej zachłanności.

Przykład powyższy to jeden z wielu. Jeśli nie pójdziemy za hasłami na oślep ale rozumem, wówczas wyzysk ustanie i naprawdę przysłużymy się krajowi, bo stworzymy zdrowe warunki dla uprzemysłowienia kraju.

SPIS

naturalnych wód mineralnych i soli leczniczych, których zawsze dostać można w aptekach, drogueryach i handlach wód mineralnych w kraju, lub które w razie chwilowego braku sprowadzić można bez trudności w ciągu 3—5 dni z pecyalnego składu wód wyżej anonsowanego, otrzymującego je świeżo i bezpośrednio od zarządów źródeł zdrojowych.

(O wodach oznaczonych * znajduje się w obecnym numerze obszerniejsza wzmianka. Na żądanie zarządy tych źródeł chętnie poślą darmo i opłatnie broszury o zdrojowiskach i zdro jach swoich)

Bilińska
Borowinowa sól Mattoniego
Borowinowy ług „
Brückenau: źródło Wernarzer
Contrexéville de Pavillon
Darkau sól do kąpieli w paczkach 1 kg.
Dürkheim Maxquelle
Ems Kranchenbrunn
„ Pastylki
„ sól do zażywania
Fachingen
Francensbad:
    Francensbrunn,
    Nataliaquelle,
    Salzquelle.

*) Friedrichshall
Giesshübler
*) Gleichenberg Constantinquelle
Gorzkie wody węgierskie:
Apenta,
Franciszka Józefa,
*) Hunyadi Janos.
Iwonicz: woda z źródła Karola
Iwonicka sól do kąpieli w słojach 1/2 kg.
*) Karlspad:
źródło Mühlbrunn,
Schlossbrunn,
Sprudel,
Sól do zażywania (Sprudelsalz)
*Kissingen Rakoczy
Krondorf
Krościenko
Krynica zdrój główny
Levico: źródło mocne i słabe
*Marienbad:
Kreuzbrunn,
Rudolfsquelle,
Sól do zażywania.
Morska sól (Meersalz) do kąpieli.
Morszyn sól do kąpieli w paczkach 1 kg.
Morszyn sól do zażywania
Morszyn: źródło Bonifacego
Preblau
Rabka, woda
Rabka, sól do kąpieli w paczkach 1 kg.
Salvator
Salzbrunn:
Kronenquelle,
*Oberbrunnen.
Szaratyca
Selterska Nieder (słabsza)
Selterska Ober (mocniejsza)
Srebrenica: źródło Guber
Szczawnica
Vichy:
Celestins,
Grande Grille
Hôpital,
Comprimés,
Sól do zażywania.
Wiesbaden Kochbrunn
Wildungen:
Georg Viktorquelle,
Helenenquelle.
Wysowa źródło słone
*Żegiestów
CO_2 kąpiele kwasu węglowego wyrobu fabryki Tlen K. 2·40
CO_2 „ „ „ „ „ „Repertus“ „ 1·80

Friedrichshall.

Woda solankowo-gorzka z Friedrichshall w Księstwie Sachsen — Meiningen, niedaleko Koburga, bywa rozsyłaną od r. 1847; właścicielką źródła jest dyrekcya zdrojowa C. Oppel i Sp. tamże zamieszkała. Źródło z Friedrichshall, podlegając stałej kontroli urzędowej, bywa corocznie dwukrotnie analizowane i okazuje znamienną stałość w swym składzie chemicznym.

Na 1000 gramów wody znachodzą się jako główne składniki:

Siarkan sodu:	5.197368
Siarkan magnezyi	6.164317
Chlornatrium	7.891709
Chlormagnesium	4,873393
Brommagnesium	0,038480

Najnowsze badania balneologiczne prof. A. Bicke okazały, że woda Friedrichshall w odróżnieniu od innych wód gorzkich nie utrudnia wydzielenia się soków najważniejszych przy trawieniu. Objaw ten tłumaczy się obecnością chlorków w chemicznym składzie wody Friedrichshall

Woda Friedrichshall zbliża się dlatego w swem działaniu do źródeł słonych, na co już dawniej zwracali uwagę Liebig, Frerichs, Jerzy Thilenius i inni; woda ta zajmuje tedy między gorzkiemi wodami sobie tylko właściwe miejsce i umożliwia w praktyce zastosowanie do dłużej trwającej kuracyi.

Indykacya: Jako środek łagodnie rozwalniający i czyszczący okazała się woda Friedrichshall skuteczną przy zaparciu stolca dla poprawienia trawienia i apetytu, przy katarze żołądkowym, w stanie brzemiennym, przy chronicznych cierpieniach kobiecych i organów jamy brzusznej, przy hemoroidach, jako środek prewenitywny i leczniczy przy dnie, kamieniach żółciowych i pęcherza, przy kwasie moczowem, do czyszczenia krwi, przy otyłości i przy depresyi umysłowej, hypochondryi lub melancholii.

Na żądanie chętnie zarząd służy dokładniejszemi bezpłatnemi informacyami.

Karlsbad.

Naturalna woda karlsbadzka należy do wód alkaliczno-solnych, w których obok dwuwęglanu sodu i kwasu węglanego przeważa siarczan sodu i chlorek sodu; zawartość dwuwęglanu litynu jest dość znaczna. Woda term karlsbadzkich jest przezroczysta bez woni i barwy, o słabym słonawym smaku.

Z 16 źródeł znachodzą się w handlu głównie Sprudel, który dał Karlsbadowi początek i sławę i także Mühlbrunn. Sprudel który nawet u źródła nie bywa pijany przy pierwotnej jego gorącej temperaturze, lecz po silnem ochłodzeniu, ma wydajność 2.000 litr. na 1 minutę czyli 2 880.000 litr. na dobę,

Naturalna Sól Karlsbadzka (Sprudelsalz)

jest w użyciu od blizko 200 lat; pierwotnie bowiem wywóz wody karlsbadzkiej był zakazany i zastępowała ją przez długie czasy czyszcząca sól, na wolnym ogniu z tej wody odparowana; później t. j. od r. 1764. za wskazówkami sławnego lekarza Karlsbadu Dra Brechera odparowano wodę Sprudel przez własny jej cieplik.

Kissingen Rakoczy.

Woda mineralna Kissingen Rakoczy jedyna w swoim rodzaju, zasługuje na uznanie z powodu jej szczęśliwego naturalnego składu chemicznego.

Zwiększa ona wydzielanie moczu, podnosi działalność naczyń krwionośnych i limfatycznych, jakoteż działalność całego systemu nerwowego, gdyż usuwając niepotrzebne dla organizmu składniki, znajdujące się we krwi, za pośrednictwem moczu, działa dodatnio na cały ustrój ludzkiego organizmu.

Leczenie atoli naturalną wodą w Kissingen powinno się odbywać li tylko za poleceniem lekarza.

Marienbad.

Szczegółowy rozbiór źródeł leczniczych.

w 10.000 gramach znajduje się w gram.:

Nazwy składników	I. ze solą glauberską mocne Ferdinandsbrunnen	I. ze solą glauberską mocne Kreuzbrunnen	II. Źródło ziemno-alkaliczne Rudolfsquelle
Siarczan potasu	0 4936	7·087	0·8449
Siarczan sodu	47·1535	43·234	0·7863
Siarczan wapna	0·1490	—	—
Azotan sodu	0 1236	—	—
Azotan amonu	—	0·036	—
Chlorek sodu	17·1236	16·588	7 677
Chlorek magnezu	0·7715	—	—
Dwuwęglan sodu	20·5810	17·232	1·9365
Dwuwęglan litu	0·3041	159	0·0326
Dwuwęglan amonu	0 0774	—	—
Dwuwęglan wapna	6·9156	8·408	6 6464
Dwuwęglan strontu	ślady	0·010	0·0062
Dwuwęglan baru	—	0·004	—
Dwuwęglan magnezu	6·0249	4·012	3·8713
Dwuwęglan tlenku żelaza	0·7374	0·186	0·3380
Dwuwęglan tlenku manganu	0 1836	0·048	0·0051
Zasadowy fosforan glinu	0·0633	0·040	0·0009
Kwas krzemny	0·7765	0·434	0·9815
Ciała organiczne	1·0052	ślady	—
Arsen	ślady	—	—
Fluor	—	ślady	—
Brom	ślady	ślady	—
Wolny kwas węglany	31·7930	10·925	20 5104
Wykonali rozbiór	Prof. Gintl 1879	Redtenbacher 1802	Redtenbacher 1911
Temperatura (Celsius)	10·3	11·9	9·38

Salzbrunn na Śląsku górnym.

Najbardziej znanem źródłem w Salzbrunn jest źródło Oberbrunn, którego woda rozeszła się w roku 1913. w ilości przeszło 2,000,000 flaszek. Jest to zimna szczawa alkaliczna, zawdzięczająca swe właściwości

znacznej zawartości dwuwęglanu litu i siarkanu sodu i dzięki tym swoim właściwościom znajduje obszerne zastosowanie nie tylko u źródła ale także dla kuracyi domowej, o czem też świadczy powyższa imponująca ilość eksportowa.

Naturalne źródła alkaliczne, zawierające obfitą ilość dwuwęglanu sodowego i kwasu węglowego, a za których główną reprezentantkę uchodzić może źródło Oberbrunn w Salzbrunn, neutralizują w żołądku znajdujące się w nim kwasy i działają skutecznie wszędzie tam, gdzie chorobliwie wzmożone kwasy mniejszyły czynności trawienia żołądka.

Te alkaliczne substancye zawierające kwas wąglowy, przechodząc tylko zwolna w krew, mogą być w użyciu czas dłuższy bez wszelkich zaburzeń, mogą więc przez to rozwinąć pełną działalność swą przy wzmożeniu wydzielania moczu.

Dalszą cechą jej skuteczności, jest silne wpływanie na wydzieliny wszelkich błon śluzowych, jest zatem znakomitym środkiem antikataralnym. Kwas węglowy, w wodzie tej zawarty, działa pobudzająco na nerwy zwłaszcza żołądka, jelit, nerek i t. d.

Żegiestów.

Woda żegiestowska, kryształowo-czysta, wytryska ze skały, na znacznej wysokości, ma wielką wydajność bo 64 500 litrów na dobę.

Woda żegiestowska należy do szczaw żelazisto-magnowo-wapiennych; pije się ją przez 4-6 tygodni po 1-3 szklanek dziennie, zimną lub ciepłą, na czczo lub po jedzeniu zależnie od przypadłości chorobowych.

Woda żegiestowska działa na organizm wzmacniająco, jest więc tam wskazaną, gdzie czynność pewnego organu lub pewnej grupy organów ustała, jak przy niedokrewności i t. p.

Odpowiedzialny redaktor i wydawaca Dr. Józef Traum.
Z drukarni Izaka Engelberga w Tarnowie.